ΑΤΤΙΚΗ ΙΡΙΣ

ΕΤΟΣ Α'. Ἀθῆναι, τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1898. ΑΡΙΘ. 16.

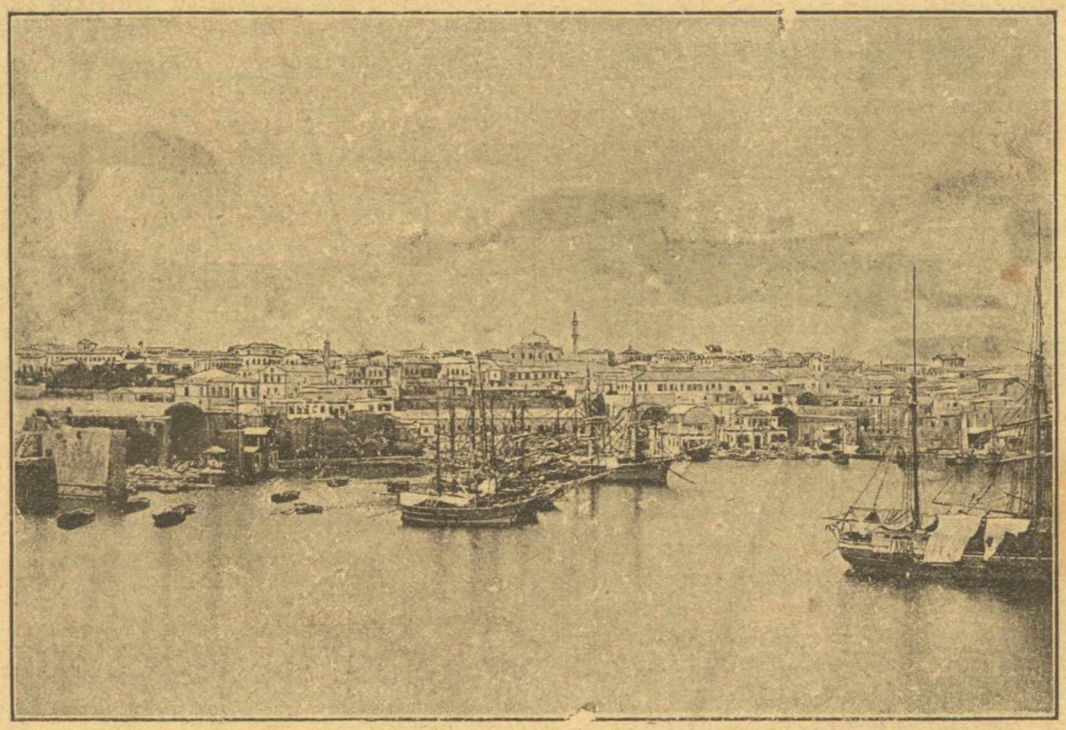

ΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ (πρὸ τῆς καταστροφῆς).

Εἰς στιγμὰς καθ' ἃς πᾶς τις ἤλπιζεν ὅτι τὸ πολυθρύλλητον Κρητικὸν ζήτημα ἐπλησίαζε τέλος εἰς μίαν οἱανδήποτε λύσιν παρὰ τῶν ἀναλαβόντων τοῦτο ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην ἰσχυρῶν τῆς Γῆς, εἰς στιγμὰς καθ' ἃς οἱ δυστυχεῖς Κρῆτες, οἱ τρώγοντες τὸν πικρὸν τῆς ἐξορίας ἄρτον, οἱ ταλαιπωρούμενοι καὶ τὰ πάνδεινα ὑφιστάμενοι μακρὰν τῶν ἑστιῶν των, τῶν ὀρέων των, μακρὰν τῆς Γῆς, τὴν ὁποίαν ἔχουν ζυμωμένην μὲ τὸ αἷμά των, εἰς στιγμὰς καθ' ἃς τὰ δεινά των ἐφαίνοντο λήγοντα καὶ γλυκεῖα ἠὼς διεγέλα περὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ἀθανάτου Ψηλορείτη καὶ ἡ θεὰ Ἐλευθερία ἐπτερύγιζεν ὅπως καθέξῃ μετὰ τόσους αἰῶνας τὸν θρόνον της εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Μίνωος, τὸ βεβηλούμενον παρὰ βαρβάρων κατακτητῶν, αἴφνης ὅλως ἀπροσδοκήτως ἡ χεὶρ τοῦ αἱμοχαροῦς τυράννου σκορπίζει τὸν θάνατον καὶ τὸν ὄλεθρον καὶ τὸ αἷμα τῶν ἀθώων χριστιανῶν ῥέει ὡς ποταμὸς καὶ ὁλόκληρος πόλις παραδίδεται εἰς τὰς φλόγας!

—Ἐσεῖς, λέγουν τὰ στίφη τῶν ἀγρίων Ἀσιανῶν, εἰς τὴν παρισταμένην μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις της πρὸ τῆς Κρήτης Εὐρώπην, θέλετε τὴν εἰρήνην τῆς νήσου, ἐνῶ ἡμεῖς θέλομεν νὰ κυλίεται εἰς τὸ αἷμά της καὶ νὰ καίεται! Μᾶς ζητεῖτε νὰ σᾶς παραδώσωμεν τὴν κυριαρχίαν μας καὶ μᾶς ἀπειλεῖτε, πάρετε λοιπόν!.. καὶ τὸ Ἡράκλειον καίεται!

Τὸ Ἡράκλειον! ἡ ἀτυχὴς αὕτη πόλις, ἡ ὁποία φαίνεται κατεδικάσθη παρὰ τῆς μοίρας νὰ γίνεται τὸ θέατρον τῶν κατὰ καιροὺς σφαγῶν καὶ παντοίων θηριωδιῶν! Πόσας φρικαλεότητας καὶ ὁποῖα μαρτύρια δὲν εἶδεν ἡ ἀτυχὴς αὐτὴ πόλις, τὸ ἓν τρομερώτερον τοῦ ἄλλου καὶ τὸ προχθεσινὸν τὸ φρικωδέστερον ἴσως πάντων! Εἰς τὸ Ἡράκλειον ὅλοι οἱ κατακτηταὶ καὶ οἱ τύραννοι τῆς Κρήτης ἀφῆκαν τὰ ἴχνη τῆς ἀγριότητός των. Καὶ ἐντὸς τῶν ἐνετικῶν ἐκείνων τειχῶν, τὰ ὁποῖα περιφρουροῦν τὴν τυραννίαν, ἥτις καὶ προχθὲς ἀκόμη ἔλουσε τὴν πόλιν μὲ τόσον ἀθῶον αἷμα, παραμένει δεσμία τῆς Κρήτης ἡ ἐλευθερία. Οἱ Ἐνετοὶ ἀπῆλθον καὶ ἐξηφανίσθησαν, ἀλλὰ τὰ ἔργα των διατηροῦνται ἀκόμη καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πύργων καὶ τῶν ἐπάλξεων τῶν φρουρίων των, πρὸς κατασκευὴν τῶν ὁποίων γενεαὶ χωρικῶν συνετρίβησαν ἐκ τῶν μόχθων ἀγγαρευόμενοι πρὸς ἀνέγερσιν τῶν πελωρίων ἐκείνων τειχῶν, ὧν τ' ἀναχώματα καὶ αἱ ἐπάλξεις ὡς βουνὰ ὑψοῦνται, καὶ ἅτινα κατέστησαν τὸν Χάνδακα τὸ πρῶτον τῆς ὑφηλίου κατὰ τὸν μεσαίωνα φρούριον, οἱ Τοῦρκοι ἐξακολουθοῦν νὰ σφάζουν καὶ νὰ καίουν!

Καὶ ἀπῆλθον τοῦ Ἡρακλείου οἱ Ἐνετοί, ἀφοῦ ἐπὶ 23 ὁλόκληρα ἔτη ἐπολιορκοῦντο παρὰ τῶν Τούρκων, εἰς οὓς παρέδωκαν τὴν πόλιν νεκράν, ἔρημον, κατεστραμμένην!

Ἡ λαμπροτέρα περίοδος τῆς ἱστορίας τῆς Κρήτης εἶνε ἡ πολιορκία τοῦ Ἡρακλείου. Ἐκστρατεῖαι ἐπὶ ἐκστρατειῶν τῶν Τούρκων ἀπετύγχανον, πλὴν ἡ ἐπιμονή των ἦτο ἄκαμπτος, ὡς ἦτο ἀνεξάντλητος καὶ ἡ ἀντοχὴ τῶν πολιορκουμένων. Κατὰ τὰς λυσσώδεις ἐφόδους των οἱ Τοῦρκοι ἀπεκρούοντο καὶ ἐδεκατίζοντο παρὰ τῶν ἀνδρείων Κρητῶν, οἵτινες διάφορα ὅπλα μετεχειρίζοντο κατ' αὐτῶν, ὡς καὶ βέλη. Καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ γυναῖκες ἐβοήθουν καὶ διὰ λίθων ἀνεχαίτιζον τοὺς ἐφορμῶντας κατὰ τοῦ φρουρίου Τούρκους. Καὶ ὅτε πλέον ἡ ἐνετικὴ φρουρὰ δεκατισθεῖσα ἐξηντλήθη, μόνον οἱ ἐντόπιοι Κρῆτες ὑπὸ ἀρχηγὸν ἕνα Καλόγηρον, τὸν Σιναΐτην Εὐγενικόν, ἀπέκρουον τὰς λυσσώδεις ἐφορμήσεις τῶν Τούρκων. Καὶ ὅτε τέλος ὁ Μοροζίνης ἀπεφάσισε νὰ παραδώσῃ τὸ Ἡράκλειον, οὐδεὶς ἐκ τῶν κατοίκων δὲν ἔστερξε νὰ παραμείνῃ ἐν αὐτῇ. Ἀλλὰ παραλαβόντες οἱ ἀτυχεῖς τὰ γυναικόπαιδά των καὶ τοὺς γέροντας, ἐγκατέλειψαν μετὰ πόνου καὶ δακρύων τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν τόσον ἠγάπων, τὴν πατρίδα των, διὰ τὴν ὁποίαν τόσα ἔπαθον, καὶ τὴν ὁποίαν ἄφινον ἐντελῶς ἔρημον καὶ ἀπροστάτευτον εἰς τοὺς ἀγρίους Τούρκους, οἵτινες ἔκτοτε δὲν ἔπαυσαν τὰς σφαγὰς καὶ τὰς δηώσεις, οἵτινες δὲν ἀπηύδησαν σφάζοντες καὶ καίοντες, ὅπως καὶ προχθὲς ἀκόμη ὑπὸ τὰς ὄψεις καὶ τὰ στόμια τῶν τηλεβόλων τῶν ἡνωμένων ἰσχυρῶν τῆς Γῆς, οἵτινες καίτοι διεκήρυξαν δι' ὅλου τοῦ ὄγκου καὶ τῆς ἐπιβλητικότητός των ἀνὰ τὸν κόσμον σύμπαντα, ὅτι τὰ δεινὰ τῆς ἡρωϊκῆς νήσου ἔληξαν πλέον ὑπὸ τὰς πτυχὰς τῶν ἐνδόξων σημαιῶν των, τὸ Ἡράκλειον ἐν τούτοις αἱματοκυλίεται καὶ καίεται μαζὶ μὲ τοὺς στρατιώτας καὶ τὰς σημαίας τῆς πανισχύρου Εὐρώπης!

Ἄρης

ΑΘΗΝΑΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

12 Σεπτεμβρίου

Μὲ ὁρμὴν ἀσυνήθη εἰσήλασεν ὁ 7βριος. Μὲ ἄνεμον ἐπίμονον καὶ ἐνοχλητικὸν καὶ σκόνην ἐκτυφλωτικήν, περιβάλλουσαν καὶ καλύπτουσαν καὶ ἐξαφανίζουσαν τὴν πόλιν μας ὁλόκληρον, μὲ τὰ πρῶτα νύγματα τῆς ἐσπερινῆς ψύχρας, καὶ μὲ νέφη καὶ τρικυμίας ἀκόμη. Ἡ σκόνη μάλιστα ἔρθασεν εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς δόξης της. Εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς μέτρου ὅλα τ' ἀντικείμενα ἐξηφανίζοντο ἐντὸς αὐτῆς καὶ καθίσταντο ἀόρατα. Εἶχέ τι τὸ περίεργον τῇ ἀληθείᾳ ἡ πόλις μας αὐτὰς τὰς ἡμέρας σκεπασμένη καὶ κρυπτομένη μέσα εἰς τὸν πυκνὸν αὐτὸν πέπλον, εἰς στιγμάς τινας ἤλλαζεν ὄψιν καὶ ἐφαίνετο ὡς φανταστική τις πόλις ὑπερβόρειος, ὁμιχλώδης, μαγική. Ἀλλὰ νὰ τὴν βλέπῃ τις ἀπὸ μακρυά. Διότι ἡμεῖς μόνον οἱ εὐτυχεῖς κάτοικοί της ἠξεύρομεν τί ἐταβήξαμεν! Ὑπάρχει, βλέπετε, τόση διαφορὰ μεταξὺ τῆς αἰθερίου ὁμίχλης καὶ τῆς πεζοτάτης σκόνης, ὅση ἀκριβῶς.... μεταξὺ τῶν οὐρανίων καὶ γηΐνων πραγμάτων. Καὶ ἡ πολιτικὴ ἀτμόσφαιρα δὲν ὑπῆρξε καλλιτέρα τῆς φυσικῆς. Ἤρχισε μὲ τὰς σφαγὰς τοῦ Ἡρακλείου καί.... θὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ πάλιν ἐπαναλαμβανόμενον ὅ,τι καὶ εἰς τὸ παρελθόν. Οἱ ὅμιλοι τῶν προσφύγων ἐνεφανίσθησαν πάλιν εἰς τὰ κέντρα τῆς πρωτευούσης κλπ. κλπ. Ἡμεῖς δὲν τολμῶμεν πλέον νὰ εὐχηθῶμεν κἂν νὰ σταματήσουν ἕως ἐδῶ τὰ δεινὰ τῆς πολυπαθοῦς μάρτυρος. Θὰ ἦτο τόσον ματαία ἡ εὐχή!

Εἰς ταῦτα προσετέθη τὸ πανδαιμόνιον τῶν μετοικήσεων τῶν Ἀθηναίων τῶν ἡμερῶν τούτων. Δὲν γνωρίζω πῶς καθιερώθη τὸ ἔθιμον τοῦτο τῆς 1ης 7βρίου ἐν Ἀθήναις, βεβαίως ὅμως εἶνε ἓν ἀνοητότατον πρᾶγμα. Μία ψύχωσις κοινωνικὴ χωρὶς λόγον καὶ σκοπόν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πάσχουν τὰ ἐννενῆντα ἐννέα ἑκατοστὰ τῶν κατοίκων τοῦ ἄστεως τῆς θεᾶς τῆς Φρονήσεως. Δὲν εἰμποροῦν νὰ μείνουν δύο χρόνια στὸ ἴδιο σπῆτι οἱ ἄνθρωποι! Οὔτε ἐννοοῦν νὰ διδαχθοῦν, ἀπὸ τὴν πεῖραν τοὐλάχιστον, τὴν ἀλήθειαν τοῦ σοφοῦ ῥητοῦ τοῦ Φραγκλίνου, ὅτι δύο μετακομίσεις ἰσοῦνται μὲ μίαν πυρκαϊάν, καὶ τὴν ἄλλην ὅτι ποτὲ δὲν κατορθώνουν νὰ εἶνε εὐχαριστημένοι περισσότερον εἰς τὸ νέον σπῆτι ἀπὸ τὸ παλαιόν. Καὶ αὐτὴ εἶνε ἡ μία ὄψις τοῦ ζητήματος. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἄλλη πολὺ σοβαρωτέρα. Εἰς ἕνα τόπον ὅπου δὲν ὑρίσταται παντάπασι τὸ μόνιμον τῆς κατοικίας, τῆς οἰκογενειακῆς στέγης, μεθ' ἧς τόσαι καὶ τόσαι ἀναμνήσεις καὶ συγκινήσεις τῆς ζωῆς συνδέονται, ἐκεῖ βεβαίως οἱ οἰκογενειακοὶ δεσμοὶ δὲν εἶνε δυνατὸν παρὰ νὰ εἶνε πολὺ χαλαρωμένοι. Εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ ὅτι δὲν θὰ ὑπάρχῃ οἰκογένεια. Καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει οἰκογένεια—διὰ νὰ φθάνωμεν ἀμέσως εἰς τὰ συμπεράσματα—δὲν εἶνε διόλου δύσκολον ὁ Ἐτὲμ πασᾶς νὰ φθάνῃ μέχρι Λαμίας, ὅταν μάλιστα ὁ τόπος αὐτὸς ἀποτελεῖ τὸν ἐγκέφαλον ἑνὸς κράτους. Εἰμποροῦσε κανεὶς νὰ θεωρήσῃ καὶ τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὡς μίαν ἐκ τῶν αἰτιῶν τῆς ἐπιπολαιότητος τοῦ χαρακτῆρος τῶν Ἀθηναίων, ἐκτὸς ἂν θέλῃ νὰ τὸ παραδεχθῇ.... ὡς ἀποτέλεσμα. Εἶνε τόσον συγκεχυμένα αὐτὰ τὰ αἴτια καὶ αἰτιατὰ εἰς τὸν κόσμον!

Μίαν τελευταίαν ματιὰ εἰς τὴν πόλιν μας καὶ κλείομεν τὸ δεκαπενθήμερόν μας. Ἀπ' ὁποιον δρόμον καὶ ἂν περάσῃ κάνεις θὰ ἴδῃ παρατεταγμένους τοὺς προγάστορας καὶ σοβαροὺς καὶ σιωπηλοὺς θεματοφύλακας τοῦ ῥετσινάτου, τὰ κρασοβάρελα. Ἐκενώθησαν ἐκ τοῦ παλαιοῦ καὶ προετοιμάζονται νὰ δεχθῶσι τὸν νέον ἔνοικον καὶ αὐτά. Ὁποῖος κόσμος σκέψεων καὶ μυστηρίων! Τί παρελθόν, τί μέλλον! Πόσα μυστικὰ δὲν ἐγνώρισαν, τὰ ὁποῖα τόσον εὐσυνειδήτως διαφυλάττουν, καὶ πόσα αἰσθήματα δὲν ἐγεννήθησαν, καὶ πόσα πάθη δὲν συνεταράχθησαν, καὶ πόσαι πράξεις δὲν προῆλθον μέσα ἀπὸ τὰ ξύλινα αὐτὰ ἄκακα ὄντα! Πόσας στιγμὰς εὐτυχίας δὲν ἐχάρησαν, πόσας λύπας καὶ δάκρυα δὲν κατέπνιξαν πρὸς στιγμὴν ἐν τῇ λήθῃ, ἀλλὰ καὶ πόσα τοιαῦτα δὲν ἐγέννησαν, καὶ πόσα ἐγκλήματα δὲν ἔχουν ἐκεῖθεν τὴν πηγήν των! Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας πάλιν πλήρη γλεύκους ἀναβράζοντος, εἰκόνος καὶ αὐτοῦ τῶν συγκρουομένων ἐκεῖ μέσα ἀνομοίων παθῶν, θὰ ἐξακολουθήσουν τὸ ἔργον των μοιράζοντα ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς γέλοια καὶ δάκρυα, χαρὰς καὶ λύπας εἰς τὸν κόσμον!

Δ. Φρ.

Ο ΜΠΑΡΜΠΑΓΙΑΝΝΗΣ

(Ἱστορικὸ Διήγημα)

Δίπλα 'ς τὸ πίσω μέρος τοῦ κατάφυτου βουνοῦ Σκοποῦ, ἁπλώνεται τὸ παράλιο τοῦ Λαγανᾶ, μία ἀπὸ ταῖς μαγευτικώτεραις καὶ ταῖς πειὸ ὡραίαις τοποθεσίαις τοῦ ἀνθόσπαρτου καὶ φημισμένου νησιοῦ, *τοῦ φιόρου τοῦ Λεβάντε*.

Ὅλα τὰ κάλλη κι' ὅλα τὰ θέλγητρα τῆς φύσεως, ἐκεῖ φαίνονται ἁρμονικὰ μαζευμένα. Κάμποι καταπράσινοι ὀπίσω μὲ δένδρα κι' ἀμπέλια καὶ σπαρτά, βουνὰ παραπέρα μὲ χωριὰ καὶ ψηλὰ καμπαναρία, ὅλα σκεπασμένα μὲ τῆς πάχνης τὴ διάφανη ἀράχνη, ραχοῦλαις δίπλα μὲ χόρτα καὶ λυγιαίς, νὰ βόσκουνε 'ς τὰ πλάγια των γιονάτα ἀρνάκια καὶ βώδια καμακάρικα, γαλάζιος οὐρανὸς ψηλὰ κι' ὀλόγυρα, καθάριος καὶ γελαστός, καὶ θάλασσα μπροστὰ ἀπέραντη μὲ καράβια καὶ ψαράτικαις βαρκοῦλαις, νὰ σκάῃ μὲ ὁλόασπρο ἀφρὸ κι' ἕνα ἥσυχο ἥσυχο *πλὰφ* τὸ ταπεινό της κῦμα 'ς τὴν ἔρημη ἀκρογιαλιά, ποὺ τὴν σκεπάζουν, ἀλλοῦ πολύχρωμα χαλίκια, ποὺ λάμπουνε 'ς τὸν ἥλιο σὰν πολύτιμα πετραδια, κι' ἀλλοῦ ψιλούτσικη χρυσῆ ἀμμουδιὰ καὶ καύκαλα ἀπὸ πορφύραις κι' ἀπ' ἄλλα γυαλικά!

Ὅσαις φοραὶς ἐπήγαινα 'ς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἔβλεπα πόντα νὰ κάθεται σὲ μιὰ μικρὴ ράχη ἀπὸ γύψο κοντὰ 'ς τὴ θάλασσα κι' ὀπίσω ἀπὸ πυκνὴ βουρλιά, ἕναν ἀσπρομάλλη γέρο, Μπαρμπαγιάννη, ὅπως τὸν λέγανε οἱ τσοπάνιδες κι' οἱ ψαράδες.

Ἡ τελευταία φορὰ ποὺ ἐπῆγα 'ς τὸ Λαγανᾶ ἦταν ταῖς τρεῖς τοῦ Ὀκτώβρη 'ς τὰ 1891. Εὕρηκα, ὅπως πάντα, τὸ γέρο νὰ κάθεται 'ς τὴν ἀγαπημένη του θέσι, καὶ στηρίζοντας τὸ κεφάλι 'ς τὰ κοκκαλιάρικα χέρια του νὰ συλλογιέται, βυθίζοντας τὸ βλέμμα του πέρα 'ς τὴ γαλανὴ τὴ θάλασσα.

— Καλὴ μέρα, Μπαρμπαγιάννη, τοῦ λέω.

— Καλῶς τὸ παιδί μου! μοῦ ἀποκρίθηκε μὲ τὴν τρεμουλιαστὴ καὶ γλυκειὰ φωνή του.

— Τί κάνεις, εἶσαι καλά;

— Αἴ! σὰν γέρος.

Μονάχα τοῦτα τὰ λίγα λόγια ἀλλάζαμε μὲ τὸ γέρο, τὸν ἐρίλευα λίγον καπνό, ποὺ ἐπίτηδες ἔπαιρνα μαζί μου, καὶ τὸν ἄρινα 'ς τὴν ἐρημική του ἡσυχία. Μὰ ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἐνῷ τὸν ἀποχαιρετοῦσα, τὸν βλέπω ξάφνω νὰ σηκωθῇ, καὶ δείχνοντάς μου μὲ τὸ ραβδί του τὴ θάλασσα μοῦ λέει:

— Στάσου, παιδί μου, γιὰ κύτταξε ἐκεῖνα τὰ καράβια ποὺ βγαίνουνε ἀράδα ἀπὸ τὸν κάβο τοῦ Κεριοῦ, τί σημαία ἔχουνε, γιατὶ δὲν καλοβλέπω! Μήπως εἶνε φλότα βασιλικιά;

Ἐκύτταξα καὶ σὲ λίγο ἐξεχώρησα νὰ κυματίζῃ ἡ γαλάζια μας σημαία 'ς τὰ κατάρτια τῆς Μαύρης Μοίρας.

— Εἶνε, τοῦ λέω, Μπαρμπαγιάννη, ἡ Ἑλληνικὴ ἀρμάδα, ποὺ κάνει γυμνάσια.

— Ἄ! δελρίνια μου, ἂν ἤσαστε ἐδῶ κι' ἑξηνταεννιὰ χρόνια, τί θὰ κάνατε σὰ σήμερα 'ς αὐτὰ τὰ νερὰ ποὺ πλέτε! Κυττάζοντας θρησκευτικὰ τὰ καράβια ποὺ ἁρμένιζαν, εἶπε ὁ Μπαρμπαγιάννης κι' ἔξαφνα τὰ μάτια του, ποὺ ἐλάμπανε, ἐγέμισαν ἀπὸ δάκρυα. Ἐκάθησε, ἐκτύπησε 'ς τὰ γόνατα τὰ χέρια κι' εἶπε σιγὰ μὲ βαθειὸ στεναγμό:

— Ὁ Θεὸς συχωρέσοι τὴν ψυχήν σας, μάρτυρα Θοδωρῆ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀθώων!...

Ἐκύτταξα τὸ γέρο μὲ ἀπορία καὶ τότες πρώτη φορὰ μοῦ ἦλθε ἡ ἰδέα, μήπως κι' αὐτὸς ἔκαμε κάτι 'ς τὴ ζωή του, μήπως κι' αὐτὸς ἀγωνίστηκε γιὰ τῆς πατρίδας τὴν ἐλευθεριά.

Καὶ περίεργος νὰ μάθω:

— Ποιὸς ἦταν, Μπαρμπαγιάννη, τὸν ρώτησα, ὁ Θοδωρῆς ὁ μάρτυρας;

— Ἂν θὲς νὰ μάθῃς, κάτσε νὰ σοῦ πῶ, γιὰ νὰ τὸν συχωρῇς καὶ σύ, παιδί μου.

Σ' τὰ 21, ποὺ ὅλη ἡ Ρωμηοσύνη ἦταν 'ς τἄρματα κι' ἐπολεμοῦσε τὴ βάρβαρη Τουρκιὰ γιὰ νὰ ἐλευθερωθῇ, ἐμεῖς οἱ Ἑρτανήσιοι εἴμαστε κάτου ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴ προστασία. Ἐλαχταρίζαμε νὰ χύσουμε κι' ἐμεῖς τὸ αἷμά μας γιὰ τὴν κοινή μας μάνα, ἀλλὰ μᾶς 'μποδίζανε οἱ εὐγενικοὶ προστάται μας. Μονάχα κατορθώναμε μὲ χίλιους κινδύνους καὶ προφύλαξαις νὰ στέλνουμε κρυφὰ 'ς ταδέλφια μας χρήματα καὶ παλληκάρια! Ὅλη ἐδῶ τὴν ἀκρογιαλιὰ ποὺ βλέπεις, τὴν εἶχαν ζωσμένη στρατιῶταις Ἄγγλοι, γιὰ νὰ φυλάγουν τάχατες, μήπως πιάσῃ κανένα καράβι ἀπὸ τῆς Μπαρμπαρηγιᾶς τὰ μέρη καὶ βγάλῃ χολεριασμένους, ἐνῷ ὁ καθαυτὸ σκοπός τους ἦταν νὰ φυλάγουν ἐμᾶς, μήπως πᾶμε νὰ πολεμήσουμε γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Σὰν ἐψὲς τὸ βράδυ 'ς ταῖς δύο τοῦ Ὀκτώβρη 'ς τὰ 21, εἴμαστε ὡς εἴκοσι νομάτοι 'ς τὸ σπίτι τοῦ *κάπου* Θοδωρῆ Γλάρου, κι' ἐκουβεντιάζαμε γιὰ τὴν ἐπανάστασι. Ἐγὼ ἐκαθόμουνα ἀγνάντια ἀπὸ τὴν εὔμορφη κόρη τοῦ Θοδωρῆ καὶ κάθε τόσο, συναπαντῶνταν τὰ βλέμματά μου μὲ τὰ δικά της, ἐγενόμαστε κόκκινοι σὰν τὴ φωτιὰ κι' ἐκατεβάζαμε ντροπαλὰ τὰ μάτια. Ἀγαπώμαστε· ἐγὼ ἤμουνα λεβέντης εἴκοσι χρονῶ καὶ ἡ Φωτεινὴ δυὸ χρόνια μικρότερή μου, κόρη λυγερὴ καὶ ἀρρόπλαστη.... Ἀχ! καϋμένα νειάτα!... Ἐνῷ λοιπὸν ἤτανε μεγάλη ἡσυχία καὶ σιγαλιὰ ἔξω, σηκώνεται ξάφνω ὁ Θοδωρῆς, ἀφουκράζεται προσεχτικὰ καὶ μᾶς λέει:

— Σωπᾶτε, παιδιά! ἀκοῦτε τίποτα;

Ἐτεντόσαμε ὅλοι ταὐτιά μας καὶ πραγματικῶς ἀκούσαμε ποὺ ἐρχότανε ξεψυχισμένη ἡ βουὴ κανονιῶν, ποὺ ἐπέρτανε ἀνάρια ἀνάρια.

— Παναγία βοήθα! κάνοντας τὸ σταυρό του εἶπε ὁ γενναῖος Γλάρας. Κάπου ἐδῶ κοντὰ θ' ἀπαντηθῆκαν τὰ καράβια μας μὲ τὰ σκυλιὰ καὶ θὰ ἐπιαστήκανε. Ἐμπρός! ἂς ἁρματωθοῦμε κι' ἂς ροβολίσουμε κάτου νὰ ἰδοῦμε μήπως φαίνεται τίποτα!

Σὲ λίγαις στιγμαὶς εἴμαστε ὅλοι 'ς τὴν ἀκρογιαλιά. Ὁ οὐρανὸς ἦταν ξάστερος καὶ τὸ φεγγάρι ὅτι ἔβγαινε κόκκινο κόκκινο. Ἡ κανονιαὶς ἀκούγουνταν συχνότεραις τότες καὶ πειὸ ζωηραίς, ἀλλὰ δὲν ἐξεχωρίζαμε τίποτε μέσα 'ς τῆς νύχτας τὸ σκοτάδι. Οἱ Ἄγγλοι στρατιῶταις σὰν μᾶς εἴδανε μαζωμένους ἁλαφιαστήκανε κι' ἐτρέξανε νὰ μᾶς σκορπίσουνε, μὰ ἐμεῖς ποὺ κι' ὅλο ἐπερισσεύαμε, γιατὶ ἐκατέβαιναν μπουλούκια ἁρματωμένα ἀπὸ ὅλα τὰ χωριά, δὲν τοὺς χαμπαρίζαμε κι' ἐμείναμε 'ς τὴ θέσι μας ὅλη νύχτα. Κι' ὅταν ἐξημέρωσε κι' ἐρώτισε τὸ πέλαγο, εἴδαμε μακρυὰ μιὰ Ἀράπικη κορβέττα, ποὺ ἡ φουρτοῦνα τὴν εἶχε βγαλμένη ἀπὸ τὴ στράτα της, νὰ τὴν κυνηγάνε τὰ καράβια τοῦ Σαχίνη καὶ τοῦ Ραραλιᾶ καὶ μὲ κουρελιασμένα πανιὰ καὶ κομμένα ξάρτια νὰ τὴν ἀναγκάζουνε μὲ κανονιαὶς νὰ ριχθῇ ὄξω, ἐδῶ 'ς τοῦ Γυψόλιθου τὴ ρίχη. Ἐμεῖς ἐτρέξαμε τότες κι' ἕτοιμοι μὲ τὰ τουφέκια ἐπεριμένναμε νὰ ὑποδεχθοῦμε τῆς πατρίδας τὸν τύραννο. Σὲ μισὴ ὥρα τὸ ἐχθρικὸ καράβι ξυλάρμενο ἦταν ριγμένο δίπλα 'ς τὴν ξέρα καὶ τὸ δέρνανε τὰ θεόρατα κύματα. Ἀρχίσαμε τὸ ντουφεκίδι καὶ δὲν ἀρίναμε τοὺς ἄπιστους νὰ βγαίνουν ὄξω, παρ' ἄλλοι ἐπνίγονταν κι' ἄλλοι ἐπέφτανε νεκροὶ ἀπὸ τὰ βόλια μας. Οἱ Ἄγγλοι βλέποντας νὰ κτυπᾶμε τοὺς Τούρκους μᾶς ἐπρόσταξαν νὰ παύσουμε καὶ νὰ διαλυθοῦμε, μὰ ἐμεῖς κι' ὅλο ἀγριεύαμε, ὡς ποὺ ὁ ἀρχηγός τους ὁ ἀξιωματικὸς Ράϊτ γιὰ νὰ μᾶς φοβήσῃ διέταξε τοὺς στρατιῶταις νὰ ρίξουν 'ς τὸν ἀέρα. Σ' ἐκείνη τὴ σύγχισι ποὺ εὑρισκόμαστε καὶ γνωρίζοντας πόσο λίγο ἀγαποῦσανε ἐμᾶς καὶ τὴν Ἑλλάδα οἱ Ἄγγλοι, μᾶς φάνηκε πῶς μᾶς σκοτώνουν καὶ πρῶτος ὁ παπᾶ Καψάσκης φωνάζοντας, «βαρᾶτε, παιδιά, κι' αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδας» ἀρίσαμε τοὺς Τουρκαραπάδες κι' ἐκυνηγήσαμε τοὺς Ἄγγλους, ποὺ τρομαγμένοι ἐκλείστηκαν σὰν γυναῖκες 'ς ἕνα σπίτι κι' ἀπ' ἐκεῖ μᾶς ἐβάρεγαν.

Ὁ ἀνδρειωμένος Θοδωρῆς τρέχοντας μπροστὰ ἀπ' ὅλους καὶ δίνοντάς μας θάρρος, σκοτώνει ἕνα στρατιῶτη καὶ πληγώνει 'ς τὸ πόδι τὸν ἀξιωματικὸ Ράϊτ. Ἐπάφανε τότες ἀμέσως οἱ Ἄγγλοι τὸ ντουφέτι κι' ἐμεῖς ἐγυρίσαμε ν' ἀποτελειώσουμε τοὺς ἄπιστους.

Πέρασαν κάμποσαις μέρες, τὰ πράγματα ἡσυχάσανε κᾶπως, ὁποῦ μαζωμένοι 'ς τὸ σπίτι τοῦ Γλάρου ἐκάναμε συμβούλιο νὰ πᾶμε κρυφὰ τὴ νύχτα 'ς τὸ γιαλό, καὶ νὰ πάρουμε ἀπὸ τὸ τσακισμένο καράβι ὅσα πολεμοφόδια βροῦμε, γιὰ νὰ τὰ στείλουμε 'ς τοὺς ἐπαναστάταις. Ἐκεῖ λοιπόν, ποὺ ἐσυμφωνάγαμε κι' ἐκάναμε τὰ σχέδια, μπαίνει ξάφνω τρομαγμένη, χλωμὴ καὶ χτυπῶντας ἀπελπισμένα τὰ χέρια ἡ Φωτεινή, ἡ κόρη τοῦ Γλάρου καὶ μᾶς λέει κλαμένα:

— Συφορά μας! ἐχαθήκαμε, πατέρα!.. Τί καθόσαστε!.. ἔχουνε ζωσμένο ὁλοῦθε τὸ σπίτι στρατιῶταις μὲ ντουφέκια καὶ κανόνια!...

Ἀναταράζεται ὁ γενναῖος Θοδωρῆς, πηδᾷ καὶ κυττάζει ἀπὸ μιὰ χαραμάδα τοῦ κλεισμένου παράθυρου. Καὶ βλέποντας πῶς μᾶς εἶχανε περικυκλωμένους ὡς τετρακόσιοι Ἄγγλοι στρατιῶταις:

— Ἐμπρός, παιδιά, φωνάζει· ἔτσι χαμένοι καὶ χαμένοι! Ἀροῦ οἱ προστάται μας, ἐκεῖνοι ποὺ λένε πῶς πιστεύουν 'ς τὸ Σταυρό, γυρεύουνε νὰ χύσουνε τὸ αἷμά μας, ταμπουρωθῆτε καὶ βαρᾶτέ τους!

Ἀχ! ἐκείναις ταῖς στιγμαὶς καὶ πῶς νὰ ταῖς λησμονήσω, ὅσο ἔχουνε τὰ μάτια μου νερο; μὲ κλαμένη φωνὴ εἶπε ὁ Μπαρμπαγιάννης κι' ἐχτύπησε δυνατὰ 'ς τὸ βράχο

τὸ ραβδί του. Αἴ, παιδάκι μου! ἄρχισε τὸ σμπαροκόπι, οἱ τοῖχοι τοῦ σπιτιοῦ ἐσειόνταν ἀπὸ τὰ βόλια τοῦ στρατοῦ κι' ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ ἀκαρτερούσαμε τὸ θάνατο! Ἡ Φωτεινὴ γονατισμένη σὲ μίαν ἄκρη, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα ἔκανε τὴν προσευχή της παρακαλῶντας τὸ Θεὸ νὰ μᾶς σώσῃ, κι' ἐκύτταζε μὲ λαχτάρα καὶ φοβερὸ καρδιόχτυπο πότε τὸν πατέρα της καὶ πότ' ἐμέ, ποῦ ἐπολεμοῦσα 'ς τὸ πλάγι του.

— Κουράγιο, παιδιά, μὴν τὰ χάνετε, καρδιά! ἐφώναζε ὁ ἥρωας ὁ Γλάρος. Βαρᾶτε ψυχωμένα, μὴν τοὺς ἀρίνετε νά..... Δὲν πρόφθασε ν' ἀποσώσῃ τὸ λόγο του, πῶρχεται ἡ πρώτη κανονιά, ποῦ ἐβούιξε ὁ κάμπος, κι' ἀντελάλησαν τὰ βουνά. Πέφτουν σωρὸ οἱ ραγισμένοι τοῖχοι τοῦ σπιτιοῦ, ποῦ τοὺς εἶχαν κόσκινο γεναμένους ἡ σραῖρες, καὶ βρεσκόμαστε ἀταμπούρωτοι 'ς ταὶς φωτιαὶς τοῦ στρατοῦ, ποῦ κι' ὅλο ἐζύγωνε λυσσασμένος κατ' ἀπάνω μας.

Ἀναγκασθήκαμε τότες νὰ φύγουμε, γιατὶ ἐγνωρίζαμε τί μᾶς ἐπερίμενε ἂν ἐμέναμε ἢ ἂν ἐπαραδινόμαστε. Ἐπῆρα κι' ἐγὼ ἀναίσθητη 'ς τὴν ἀγκαλιά μου τὴ Φωτεινὴ κι' ἔφυγα ἀπὸ τὰ ἐρείπια, ποῦ ὁλονένα τὰ ἐπατοῦσανε οἱ στρατιῶταις. Μὰ ἐκεῖ ποῦ ἔτρεχα λὲς κι' εἶχα φτερὰ 'ς τὰ πόδια κι' ἔλεγα πῶς ἐγλύτωσα πειά, ἔρχεται σφουρίζοντας ἕνα βόλι φονικὸ καὶ βρίσκει τὴν ἄχαρη κόρη καταμεσῆς 'ς τὰ στήθια. Ὄχι νὰ βρῇ ἐμέ! Ἕνα ξεπνερμένο *ά!* εἶπαν τὰ χλωμά της χείλη, ἄνοιξε τὰ γλαρά της μάτια καὶ μὲ κύτταξε λυπητερὰ καὶ πάλι τὰ ξανάκλεισε! Ἡ κόρη ἐπέθαινε 'ς τὴν ἀγκαλιά μου, τὴ στιγμὴ ποῦ οἱ φονιάδες της ἐπιάνανε αἰχμάλωτο τὸν πατέρα!

Ὁ φιλότιμος Γλάρος οὔτε νὰ φύγῃ ἤθελε, οὔτε νὰ παραδοθῇ, παρὰ ἔμεινε ἐκεῖ μὲ λίγους πολεμῶντας, ὡς ποῦ τὸν πιάσανε οἱ Ἄγγλοι καὶ σφιχτὰ δεμένον τὸν πήγανε 'ς τὴν πόλι. Τὸν δικάσανε ἔτσι γιὰ τὸν τύπο καὶ σὲ τρεῖς μέρες τὸν φουρκίσανε! Ἔπειτα ἐπισσώσανε τὸ κορμί του, τὸ κλείσανε σὲ σιδερένιο κλουβὶ καὶ τὸ κρεμάσανε 'ς τὴ ράχη τοῦ Ἅι Λιᾶ γιὰ παράδειγμα τῶν ἄλλων, ὅπως ἐλέγανε γιὰ νὰ δικαιολογήσουνε τὴν βάρβαρη πρᾶξί τους οἱ πολιτισμένοι προστάταις μας!

Βδομάδες ἔμεινε ἐκεῖ κρεμασμένο τὸ σιδερένιο κλουβὶ ποῦ τὸ τριγύριζαν τὰ ὄρνια, ὡς ποῦ μὲ τὰ πολλὰ μέσα ἐπέτρεψε ἡ ἐξουσία νὰ ταρῇ τὸ πισσωμένο κορμὶ τοῦ ἀντάρτη.

Ἐγὼ ἄνοιξα τὸ λάκκο κι' ἔβαλλα μὲ τὰ χέρια μου τὸν ἄτυχο πατέρα νὰ κοιμηθῇ σιμὰ μὲ τὴν ἀδικοσκοτωμένη κόρη του τὸν αἰώνιο ὕπνο!

Καὶ ἑξηνταεννιὰ τώρα σωστὰ χρόνια πηγαίνω κάθε πρωὶ καὶ βράδυ καὶ γονατίζω 'ς τὸν τάφο, ποῦ κλεῖ τὸ καλλίτερο παλληκάρι καὶ τὸ μοναδικὸ ὄνειρο τῆς νειότης μου!... Κι' ὅταν ἔλθῃ κι' ἐμὲ ἡ ὥρα, ποῦ δὲ θ' ἀργίσῃ, ἐκεῖ 'ς τὸν ἴσκιο τῶν κυπαρισσιῶν τους ἔχω παραγγελία 'ς τοὺς δικούς μου νὰ μὲ θάψουν!...

ΑΝΔΡΕΑΣ Α. ΑΒΟΥΡΗΣ

ΠΑΡΑΓΚΩΝΙΣΘΕΙΣ ΙΕΡΕΥΣ

Ὁ ἱερεὺς οὗτος, ἦτο πιστὸς τῶν παραδόσεων τοῦ Ζακυνθιανοῦ κλήρου, μετήρχετο καὶ τέχνην τινά. Ἱερεῖς ἦσαν ἐν Ζακύνθῳ ζωγράφοι ἢ ἁγιογράφοι, χρυσοχόοι —θαυμασίως ἔπλεκον μάλιστα τὰ περιώνυμα *γορδόνια*, τόσον τὴν σήμερον περιζήτητα.—Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη Ἑνετοκρατίας ἔτη ἦσαν καὶ συμβολαιογράφοι. Πολλοὶ ἦσαν ῥάπται, ἰδίως ἔρραπτον τὰ ῥάσα. Σχεδὸν ὅλοι μετήρχοντο τοὺς γραμματοδιδασκάλους. Ἐννοεῖται ὅτι διεκρίθησαν πολλοὶ ὡς ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοδιδάσκαλοι. Ἡ ἐργασία εἶνε ἀρετή. Ὁ ἅγιος Αὐγουστῖνος ὀρθῶς λέγει ὅτι *ὁ ἐργαζόμενος προσεύχεται*.

Ὁ ἀδίκως οὗτος παραγκωνισθεὶς ἱερεὺς καλεῖται Στυλιανὸς Χαλκωματᾶς. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτοῦ πατρίδι Ζακύνθῳ. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ ἐναρέτου ἱερομονάχου Πέτρου Μαρίνου κοινῶς καλουμένου Θεορίλου. Καὶ μὲν ἤκουσε μαθήματα εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ζακύνθου, ἀλλ' ἦτο μᾶλλον αὐτοδίδακτος. Ἠγάπα τὴν μελέτην. Λάτρις διάθερμος τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ἐμελέτα τὰς γραφάς, τοὺς πατέρας, τοὺς ποιητὰς τῆς ἐκκλησίας καὶ τοὺς ὑμνογράφους.

Κατὰ τὴν νεότητά του ἰδίως, κατεγίνετο εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ δὴ εἰς τὴν ἁγιογραφίαν. Εἰργάζετο διὰ τοῦ λινελαίου. Ὅσας εἰκόνας εἴδομεν μαρτυροῦσιν ὅτι δὲν ἦτο καλλιτέχνης, ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Καντούνης. Τῷ 1801, ὁ ἰταλὸς καλλιτέχνης Φρυγάισκος Maggiotti ἐζωγράφησε τοὺς ἐν τῇ Μητροπόλει Ζακύνθου εὐαγγελιστάς, πλὴν τοῦ Μάρκου, ὅστις εἶνε ἔργον τοῦ Χαλκοματᾶ, ἔργον πολὺ κοινόν, κοινότατον.

Κηρύττων κατ' ἔτος, κατὰ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστήν, νυχαρίστη τοὺς ἐκκλησιαζομένους. Ἦτο γλυκὺς τὴν ἀπαγγελίαν καὶ λαμπροφωνότατος. Ἡμέραν τινὰ καθ' ἣν ἐκήρυττε συνέβη ἐν ἐπεισόδιον. Εἰς χειρῶναξ, ζωηρὸς πολύ, ὀνόματι Καλοκαιρινός, τὸν διέκοψεν εἰπὼν μεγαλοφώνως «ποιεῖτε καὶ διδάσκετε». Ὁ ταραξίας καταγελθεὶς ἐτιμωρήθη. Ἐκτὸς τῶν πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν λόγων, ἐξεφώνησε τοὺς ἐπικηδείους εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἑπτανησίου πολιτείας Ἀντώνιον Κομοῦτον, τὸν μητροπολίτην Δὲ Λάζαρην. Ἐνίοτε ἐπὶ τῇ ἀφίξει τῶν Ἁρμοστῶν ἐποίει λόγον. Κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς γεννήσεως τῆς Ἀνάσσης τῆς Ἀγγλίας, κατ' ἔτος, ἐξεφώνει τὸν πανηγυρικὸν ἐν τῇ Μητροπόλει. Τῷ 1829 τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ τοποτηρητοῦ Καρόλου Φιτσιρόη διοχετεύθησαν τὰ ὕδατα ἐν τῇ πόλει γινομένων τῶν ὑδραγωγείων. Ἡ τῶν κρηνῶν ἀνοιξις ἐν τῇ πόλει ἐπανηγυρίσθη διὰ φωταψίας καὶ δημοτικοῦ γεύματος, ὅτε ἐγένετο καὶ ἡ περιαγωγὴ ἀνὰ τὴν πόλιν, τῆς εἰκόνος τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους.

Ὁ Χαλκοματᾶς ἐξεφώνησε τὸν πανηγυρικὸν τῆς χαρμοσύνου ἡμέρας. Ἐν ἑνὶ λόγῳ ἦτο ὁ ἐπίσημος ἱεροκήρυξ τῆς νήσου.

Ἦτο ἀρχιερατικὸς ἀρχιεκκλησιάρχης ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Καταγινόμενος εἰς συγγραφὰς συνέταξεν ἀσματικὰς ἀκολουθίας καὶ κανόνας εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον, εἰς τὸν τίμιον Σταυρόν, εἰς τὴν λιτανείαν τῶν εἰκόνων τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους, τῆς Ὑπαπαντῆς, τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα κλπ.

Πολλὰ εἶνε ἐπίσης τὰ τροπάρια καὶ ἄλλα σχετικὰ ἅτινα ἐποίησεν ὁ φιλόπονος οὗτος ἱερεὺς καὶ σώζονται ἀνέκδοτα δυστυχῶς.

Τὰ μάλιστα ἦτο φιλόκαλος, ἐνεδύετο κομψότατα, μὲ μεταξωτὰ ῥάσα, μὲ ἐρυθρὰ ὑπόραμματα, μὲ πλατύγυρον πῖλον. Ἦτο φίλος φίλτατος τῆς πολυτελείας.

Ὁ χρηστὸς οὗτος ἱερεὺς ἀπέθανεν ὑπέργηρος ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1846.

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

Ὁ Παππᾶ Δημήτρης θέλει νὰ παρηγορήσῃ τὸν Κώστα, τοῦ ὁποίου πρὸ ὀλίγου ἐκήδευσε τὴν σύζυγον.

— Αἴ! ὑπομονή! Ὁ θεὸς ἔτσι ἤθελε καὶ τὴν πῆρε.

Καὶ ὁ Κώστας ἐν ἀφαιρέσει.

— Ὁ θεὸς τὴν πῆρε; Οὔφ! θὰ καλοπεράσῃ καὶ αὐτός.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΑΡΤΖΩΚΗ

ΕΡΩΤΙΚΟΣ ΕΚΛΕΚΤΙΣΜΟΣ

ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

La mitologia se ne va, e resta il classicismo

FRANCESCO DE SANCTIS

Στὸν ἀδελφικὸ φίλο

Δημήτριο Θ. Φραγκόπουλο

Τὸ ἀφράτο κρασὶ 'ς τὸ βαρέλι
Ὦ, Ἄννα μου, γροίκα πῶς βράζει,
Ὀσμὴ μυρωμένη 'ς τὴν ὄψι μᾶς φέρνει
Ποῦ πέρνει ἀφ' τὰ στήθη βαθὺ στεναγμό

Ὁ κόσμος πηγαίνει ν' ἀνοίξῃ
Σ' αὐτὸ τὸ Θεὸ ποῦ βογγάει,
Ποῦ ξέρει νὰ πνίξῃ τοὺς πόνους, τὴ θλίψι,
Ποῦ δίνει 'ς τὸ σῶμα φτερὰ καὶ ζωή.

Γιὰ ἰδὲς 'ς τὸ ποτῆρι πῶς λάμπει,
Σὰν κῦμα ὁλοφούσκωτο ἀφρίζει
Δὲ χαίρονται οἱ κάμποι τῆς γῆς τὸν προστάτη,
Τὰ σπλάχνα τ' ἀνθρώπου μὲ σέβας τὸν κλειοῦν.

Ὦ, ἄνοιξε, Ἄννα, τὰ χέρια
Καὶ κλείσέ με μέσα 'ς τὰ στήθη,
Τὸν ἅγριο Θεό μου, ποῦ μέσα μου ἀφρίζει
Θερμὰ νὰ τὸν πνίξῃς κι' ἐσὺ 'ς τὰ φιλιά.

ΣΟΝΕΤΤΑ

I

Μοῦ λές πῶς ζῶ 'ς τὸ μολυσμένο χῶμα
Καὶ δὲ μπορῶ ν' ἀνοίξω τὰ φτερά μου
Νὰ ψάλλῃ ἀγάπαις θεϊκαὶς τὸ στόμα
Κι' ἀγνοὺς παλμοὺς ν' ἀκούσω 'ς τὴν καρδιά μου

Ὅσο φθάνει τ' ἀφράτο σου τὸ σῶμα.
Τόσο μπορεῖ νὰ φθάσῃ ἡ φαντασιά μου,
Σ' τὴν ὕλη ζῶ καὶ μέσ' 'ς τὴ λάσπη ἀκόμα
Κ' ἐσὲ ποθῶ νὰ κλειῶ 'ς τὴν ἀγκαλιά μου.

Τοῦ κορμιοῦ σου τὴ ρόδινη ἀτμοσφαῖρα
Δὲ πιθυμῶ καθόλου νὰ περάσω,
Θέλω νὰ ζῶ 'ς τὸ μυρωμένο ἀέρα.

Κι' ἂν τώρα ποῦ μπορῶ νὰ σ' ἀγκαλιάσω
Γένῃς ψιλὴ καὶ φθάσῃς τὸν αἰθέρα,
Θὰ ἰδῇς φτερὰ πῶς ἔχω νὰ σὲ φθάσω.

II

Ἔγυρα σκεφτικὸς τὸ βλέμμα χάμου
Κι' ἄπλωσα μέσ' 'ς τὰ φρύδια τὴν παλάμι
Κι' ἀφ' τ' ἀνοιχτὰ θωροῦσα δάκτυλά μου
Τὰ μάτια ποῦ εὐτυχῆ μ' ἔχουνε κάμει.

Ἐρχότανε τὸ χνότο της σιμά μου
Καὶ μ' ἔκανε νὰ τρέμω σὰν καλάμι,
Κ' ἰδρῶτας κρύος χυνόνταν 'ς τὰ μαλλιά μου
Κι' ἀπὸ τὸ μέτωπο ἔτρεχε ποτάμι.

Ὅταν τὸ χέρι μου ἔσγαλα, τὸ βλέμμα
Ἐγύρισα δειλὰ σὲ τόση ἀκτίδα
Καὶ 'ς τὴν καρδιὰ πλημμύρισε τὸ αἷμα.

Τὸ φόρεμά της ἔκανε πῶς σιάζει
Κι' ὅταν τὸ μάτι σήκωσε, τὴν εἶδα
Νὰ μὲ βλέπῃ χωρὶς νὰ μὲ κυττάζῃ.

III

Μακρὺ' ἀπὸ σέ, κόρη χρυσῆ, θὰ φύγω
Κι' ἀφ' τὸ μάτι τὸ δάκρυ ἀγάλι στάει
Τὸ ματωμένο στῆθός μου σ' ἀνοίγω
Κ' ἡ καρδιά μου σ' ἐσὲ γοργὰ πετάει.

Κι' ὅταν τὸ μάτι πλειὰ δὲ θὰ ξανοίγω
Ποῦ τὰ σπλάχνα σὰ ξίφος μοῦ περνάει,
Μέσ' 'ς τὸ λαιμὸ κάθε φωνὴ θὰ πνίγω
Μὰ σὰ θεριὸ ἡ ψυχή μου θὰ βογγάῃ.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ στῆθος ἀπὸ πέτρα
Μ' ἄδειασες παρευθὺς καὶ δίχως πόνο
Ὅλα τὰ βέλη ποὺ χες 'ς τὴ φαρέτρα.

Χωρὶς καρδιὰ μέσ' 'ς τὴ ζωὴ τὴ ψεύτρα,
Θὰ λαχταρῶ γιὰ μιὰν ἀλήθεια μόνο
Καὶ θὰ ποθῶ τὴ λυγερή μου κλέφτρα.

IV

Ἔλα νὰ γύρω ἀγάλι τὸ κεφάλι
Σ' τὸ στῆθος τὸ θερμὸ ποῦ μὲ φλογίζει
Καὶ κρύψε με ἀφ' τὴ μαύρη ἀνεμοζάλη
Ποῦ σὰ θεριὸ τριγύρω μου μουγκρίζει.

Τὴ μέση σου νὰ σφίξω ἀγάλι γάλι
Ὅπου 'ς τὸ κάθε ἀγκάλιασμά μου τρίζει
Καὶ τὴ φτωχὴ καρδιὰ ν' ἀκούσω πάλι
Σὰ σφαμένο πουλὶ νὰ σπαρταρίζῃ.

Κι' ὅταν τὸ στόμα σμίξῃ μὲ τὸ στόμα
Κ' εἴμαστε τόσο δυνατὰ δεμένοι
Ποῦ δύο κορμιὰ νὰ φαίνουνται ἕνα σῶμα,

Μέσ' ἀπὸ κάθε στεναγμὸ ποῦ βγαίνει
Κι' ἀπὸ κάθε φιλὶ νὰ χύσω ἀκόμα
Σταλιὰ σταλιὰ τὸ αἷμα ποῦ μοῦ μένει.

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ
ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Δὲν θέλομεν νὰ παραπονεθῶμεν διότι καὶ ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἕνα Ζολᾶ, ἕνα Ἴψεν, ἕνα Τόλστοι. Θὰ ἦτο παράλογον. Πικραινόμεθα ἐξ ἐναντίας μόνον παρατηροῦντες τὴν οἰκτρὰν θέσιν τῶν συγχρόνων συγγραφέων μας καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν ἀπέναντι τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ Ἕλληνα. λαοῦ, τὸ χάος τὸ ἀνοιγόμενον μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐκείνων, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἠναγκάσθημεν ἄλλοτε νὰ δημοσιεύσωμεν ἐν τῇ Ἰριδι «Τὰ Ἀκατάληπτα τῆς νεωτέρας Ἑλλην. ποιήσεως» καὶ εἰς προηγούμενον φύλλον νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἀπορίαν μας περὶ τῆς ὑπάρξεως συγχρόνων φιλολογικῶν ἔργων ἐν Ἑλλάδι, μὲ τὸν φόβον μάλιστα μήπως ἐκληφθῶμεν ὡς ἀναρχικοί.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν Ἑλλάδι δὲν ὑπάρχουν ἐξ ἐπαγγέλματος συγγραφεῖς. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ζητοῦσι ν' ἀναδειχθῶσιν ὡς τοιοῦτοι πρὸς ἐπίτευξιν μᾶλλον ἰδιοτελῶν σκοπῶν, πρὸς κατάληψιν π. χ. δημοσίας τινὸς θέσεως. Ἐν γένει δὲ τὸ συγγράφειν θεωρεῖται ὡς πάρεργον. Ἐξαιρέσεις ὑπάρχουν ἐλάχισται. Τοιαύτην ἀπετέλεσεν ὁ Παράσχος, ὁ μαρτυρήσας ὑπὲρ ποιήσεως, καὶ σήμερον ἀποτελεῖ ὁ Σουρῆς ζῶν διὰ τῶν σατυρικῶν του ποιήσεων, ἀγαπώμενος καὶ θαυμαζόμενος παρὰ τοῦ λαοῦ, ὡς μόνος αὐτοῦ διερμηνεύς*.

Δύναταί τις νὰ μεμφθῇ τοῦ λαοῦ ἡμῶν διὰ τοὺς ἀδικουμένους τῶν συγγραφέων του ἐκ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀδιαφορίας του, ἢ καὶ ὡς μὴ τιμῶντος ἄλλους τούτων ἐπαξίως, ἀλλ' ἀδυνατεῖ τις νὰ τὸν καταδικάσῃ ἀπηνῶς, διὰ τὴν ἀντιπάθειάν του, τὴν περιφρόνησίν του σχεδὸν πρὸς μερικοὺς τῶν λογίων μας, τυγχάνοντας ὀλιγίστων φανατικῶν θαυμαστῶν, ζητούντων κωμικῶς τὸν σχηματισμὸν σχολῶν καὶ διὰ τῆς βίας προσπαθούντων, οὕτως εἰπεῖν, τοὺς ἀρχηγούς των νὰ φορτώσωσιν ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ εὐρυεστάτου Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Παρουσιάζονται οἱ ὀλίγιστοι αὐτοὶ φανατικοὶ καὶ ὑβρίζουσιν ὡς στενοκεφάλους ὅλους ὅσους ἐκτὸς αὐτῶν δὲν ἐννοοῦσι τὰ ἔργα τοῦ ἀρχηγοῦ των. Αὐτὸ εἶναι σᾶς λέγουν, θαυμάσιον, *μάγο, μεθύσι*. Ὁ Α... δὲν γράφει διὰ τὸν κόσμον, γράφει διὰ τὴν τέχνην καὶ τὸν ἑαυτόν του. Δὲν γράφει διὰ τὴν ἐποχήν μας, ἀλλὰ διὰ τὸ μέλλον (!!).

Μεγαλείτερος τούτου παραλογισμὸς δὲν ὑπάρχει. Τοιαύτη σκέψις ἐκ μέρους τοῦ τεχνίτου ἀνατρέπει ἄρδην τοὺς νόμους, τοὺς διέποντας τὴν φύσιν καὶ τὴν παραγωγὴν ἑκάστου τεχνουργήματος.

Σᾶς λέγουν ἐξ ἄλλου. Αὐτοὶ οἱ στίχοι εἶναι σκοτεινοί, εἶναι βαθεῖς, εἶναι θαυμάσιοι, διότι εἶναι *ἀρχαιοπρεπεῖς*.

— Πολὺ καλά, φίλοι μου, τότε δὲν εἶναι δι' ἡμᾶς. Πηγαίνετε νὰ εὕρητε τοὺς *ἀρχαίους* νὰ τοὺς ῥωτήσητε.

Λησμονοῦν τὸ συμπέρασμα τοῦ Taine ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς τέχνης «Ὅτι ἐν πάσῃ ἁπλῇ ἢ συνθέτῳ περιπτώσει τὸ περιέχον, τουτέστιν ἡ γενικὴ τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ πνεύματος κατάστασις, καθορίζει τὸ εἶδος τῶν τεχνουργημάτων, ἀνεχομένη μόνον τὰ ἀνάλογα αὐτῇ καὶ ἀπορρίπτουσα τὰ ἄλλα εἴδη διὰ σειρᾶς ἀλλεπαλλήλων προσκομμάτων καὶ προσβολῶν, ἐπαναλαμβανομένων ἀνὰ πᾶν βῆμα τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν».

Ἡ εὐνοια τοῦ κοινοῦ, ὁ πτερωτὸς λόρος, κατὰ τὸν Βύρωνα, τὸν ὁποῖον θέτουσιν εἰς τὸν πῖλόν των οἱ συγγραφεῖς, φαίνεται ὅτι δὲν ἔχει κανένα θέλγητρον διὰ τοὺς τοιούτους συγγραφεῖς μας. Ὁ Taine φρονεῖ ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ τεχνίτου εἶναι ὁ ἔπαινος. Θέλει δὲ τὴν τέχνην αἰσθητήν, ἀναφερομένην τρόπον τινὰ ὄχι μόνον πρὸς τὸ λογικόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς αἰσθήσεις καὶ τὴν καρδίαν καὶ τοῦ κοινοτάτου ἀνθρώπου. «Ἡ τέχνη, λέγει, ἔχει τοῦτο τὸ ἴδιον ὅτι εἶνε συνάμα ὑψηλὴ καὶ τοῖς πᾶσι προσιτή, ὅτι ἐκδηλοῖ ὅ,τι ὑψηλὸν καὶ τὸ ἐκδηλοῖ αὐτὸ τοῖς πᾶσιν».

Ἡμεῖς ἓν ἔχομεν νὰ εἴπωμεν δι' αὐτοὺς τοὺς κυρίους ὅτι δὲν ἔχουν εὕρει ἀκόμη τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ πάρουν καὶ ὅτι παρεξηγοῦν τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ μὴ νομίσητε ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ἀμαθοῦς ὄχλου, ἀπεναντίας μάλιστα ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὴν μᾶλλον ἀνεπτυγμένην μερίδα αὐτοῦ, ὡς καὶ ἄλλοτε παρετηρήσαμεν τοῦτο.

Μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκτεθῶμεν ἐπὶ πλέον διὰ τὸ στενὸν τῶν ὁρίων τοῦ παρόντος περιοδικοῦ, συμπληρόνομεν τὰς ὀλίγας ταύτας παρατηρήσεις παραθέτοντες τὸν ἀπαραίτητον πρὸς παραγωγὴν καλῶν ἔργων ὑπὸ τοῦ μεγάλου Γκαῖτε τεθέντα ὅρον.

«Πληρώσατε τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν ὑμῶν, ὅσον καὶ ἂν ἦναι εὐρεῖαι, *ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων τῆς συγχρόνου ἐποχῆς*, καὶ θέλετε δρέψει τοὺς καρποὺς τῆς ἐργασίας ὑμῶν».

ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΑΡΛΕΝΤΗΣ

* Ὅστις καὶ φαίνεται ὅτι διεδέχθη τὸν Βαλαωρίτην καὶ Παράσχον ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΦΕΔΡΟΥ

(Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ προλόγου τοῦ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκδοθησομένου τεύχους «*Πολεμικῶν Σημειώσεων*» τοῦ ἐν Ἠπείρῳ στρατοῦ ὑπὸ τοῦ δικηγόρου καὶ ἐφέδρου ἀξιωματικοῦ ἡμετέρου δὲ συνεργάτου κ. Δημητρίου Θ. Φραγκοπούλου).

Τὴν γνώμην τῶν κηρυσσομένων ἀπολύτως ἐναντίον τοῦ πολέμου δὲν συμμερίζομαι καθ' ὁλοκληρίαν. Ὅ,τι ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχει, καλῶς ὑπάρχει. Καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην ἄλλης δικαιολογίας διὰ τοῦτο, εἰμὴ τὸ ὅτι ὑπάρχει. Εἰς τὸ δρᾶμα τῆς ἱστορίας, τὸ ὁποῖον ἐξελίσσεται ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ κόσμου οὐδεμία πρᾶξις, οὐδὲν γεγονὸς εἶνε ἄνευ σημασίας ἢ περιττόν. Οὐδὲν δύναται νὰ ἐκλείψῃ. Ὅλα συντείνουσιν εἰς τὴν λύσιν του, τὴν ἄγνωστον λύσιν του, περὶ τῆς ὁποίας ἡ ἐπιστήμη οὐδὲν ἀκόμη τολμᾷ ν' ἀποφανθῇ, ἡ δὲ φιλοσοφία εἰς τόσον ἀντιθέτους ῥθάνει ὑποθέσεις. Εἶνε προδιαγεγραμμέναι ὑπὸ ἀκάμπτου χειρὸς αἱ τύχαι τοῦ κόσμου εἰς τὸ βιβλίον τῆς Μοίρας του, ἐπινεύουσης τῆς Ὑψίστης δικαιοσύνης καὶ ἑκάστη φυλή, ἕκαστον ἔθνος, ἑκάστη πολιτεία καὶ ἄτομον ἔτι διεξάγουσι τὸ ἐπιβεβλημένον εἰς αὐτὰ μέρος ἀναποδράστως, χωρὶς νὰ δύνανται ν' ἀποφύγωσιν αὐτό. Καὶ οἱ πόλεμοι εἶνε ἐπεισόδια καὶ αὐτοί, ὅπως τόσα ἄλλα ἐπίσης σπουδαῖα καὶ σπουδαιότερα ἀκόμη, συντρέχοντα εἰς τὴν πλοκὴν καὶ τὴν λύσιν τοῦ δράματος τῆς Ἀνθρωπότητος. Τοὺς ἔκαμε καὶ αὐτούς, ὅπως τὴν κόλασιν τοῦ ποιητοῦ,

La divina potestate,
La somma sapienzia e il primo amore.

Εἶνε ἀδιάφορον ἂν ἐξ αὐτῶν ζημιοῦνται τὰ ἄτομα, τὰ ἄστεα, αἱ ἐθνικότητες, ἢ καὶ οἱ ἑκάστοτε πολιτισμοί. Ὅλα αὐτὰ ἔρχονται καὶ παρέρχονται. Τὰ μὲν διαδέχονται τὰ δέ, διὰ νὰ συντελεσθῇ τὸ ἔργον τῆς ἐξελίξεως τῆς μυστηριώδους. Καὶ οἱ πόλεμοι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συνεργοῦσιν εἰς αὐτήν: Διὰ τῆς καταστρεπτικῆς των δυνάμεως. Μόνη ἡ ἀνθρωπότης πάντοτε μένει.

Ἴσως ἔχουσι δίκαιον οἱ φρονοῦντες ὅτι δὲν θὰ ἔχουν λόγον ὑπάρξεως εἰς ἀπώτερον μέλλον οἱ πόλεμοι. Πιθανὸν καὶ νὰ ἐκλείψωσι ποτὲ πράγματι. Βεβαίως ὅμως τοῦτο θὰ συμβῇ τότε, ὅταν ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ὅταν δὲν θὰ εἶναι ἀναγκαῖοι πλέον. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι σεβαστοί, ὡς ἱστορικὰ γεγονότα, κατὰ τῶν ὁποίων ἡμεῖς οἱ μικροὶ θνητοὶ δὲν δυνάμεθα ν' ἀντιταχθῶμεν.

Κατακρίνουσιν οἱ ἱστορικοὶ τὰς ἔριδας καὶ τοὺς πολέμους τῶν ἑλληνικῶν ἄστεων, τῶν ἐκπροσωπούντων ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Αἱ ἔριδες αὗται ἐπέφερον τὴν καταστροφὴν καὶ ἐξαφάνισίν του. Ἀλλὰ τίς τούτων δὲν φρονεῖ, ὅτι ἦτο ἱστορικὴ ἀνάγκη νὰ παρέλθῃ καὶ ὁ πολιτισμὸς ἐκεῖνος, ὅπως οἱ πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν ὑπάρξαντες; Ἡ διαιώνισίς του — ἡ ὁποία οὔτε δυνατὴ ἄλλως θὰ ἦτο. ἀντικειμένη εἰς τὸν ἀναπόφευκτον νόμον τῆς φθορᾶς παντὸς γηίνου — ἢ ἡ ἐπὶ μακρότερον χρόνον συντήρησίς του, θὰ ὠφέλει τάχα τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴν πρόοδόν της;

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον θὰ ἠδύνατό τις νὰ κατακρίνῃ ἐπίσης καὶ σήμερον τὰς ἔριδας καὶ τὰς ἀντιζηλίας τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν. Θὰ ἐπισπεύσωσι καὶ αὐταὶ τὸν ἐκφυλισμὸν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ θὰ ἐνισχύσουν ἐκείνους, οἵτινες προωρίσθησαν νὰ τὸν καταλύσωσι καὶ τὸν διαδεχθῶσιν. Αἱ ἀναλογίαι καὶ τότε καὶ τώρα εἶναι αἱ αὐταί. Ἂς μὴν ἐκπλήττῃ ἡ κατ' ἔκτασιν διαφορά. Τὸ ἄστυ ἀντεκατεστάθη σήμερον διὰ τοῦ ἔθνους. Εἶναι ἡ αὐτὴ ἀντίληψις τῆς πατρίδος προσλαβοῦσα εὐρυτέραν ἔκτασιν, ἀναλόγως τῶν εὐρυτέρων βλέψεων καὶ τῶν ἰδεῶν περὶ τῶν κοινωνικῶν δεσμῶν τοῦ ἐξελιχθέντος ἀνθρωπίνου πνεύματος. Τὰ πρὸς τὴν πόλιν καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ἐδιδάσκοντο τότε οἱ Ἀθηναῖοι, εἶναι αὐτὰ ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς ἀναδεχόμεθα πρὸς τὴν ὅλην ἐθνικότητα σήμερον. Ὁ ἀρχαῖος Ἴων ἢ Δωριεύς, Αἰτωλὸς ἢ Ἀκαρνὰν παρ' ὅλας τὰς ἀνομοιότητας καὶ διαφορὰς των ἦσαν πάντοτε Ἕλληνες φέροντες τοὺς κοινοὺς χαρακτῆρας τοῦ πολιτισμοῦ των. Καὶ ὁ σημερινὸς Γερμανὸς ἢ Ἄγγλος, Γάλλος ἢ Ρῶσσος παρ' ὅλους τοὺς ἰδιασμοὺς ἐπίσης τῆς ἐθνικότητός των εἶναι πάντοτε Εὐρωπαῖος φέρων καὶ αὐτὸς τὸν τύπον τοῦ πολιτισμοῦ του. Καὶ αἱ κοινωνικαὶ σχέσεις καὶ αἱ ἐπιμιξίαι καὶ ἡ κοινότης τῶν συμφερόντων καὶ βλέψεων καὶ ἡ πνευματικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ συνεργασία καὶ ἡ ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τῇ φιλολογίᾳ ἀλληλεπίδρασις εἶναι στενώτερον συνδεδεμένη τώρα ἢ τότε. Καὶ ἐν τούτοις αἱ ἀντιζηλίαι ὁρίστανται καὶ ὑποκαίονται. Καὶ πόλεμοι ἐκ τούτου ἐγένοντο καὶ θὰ γίνωσιν ἀκόμη, προκαλούμενοι ὑπ' αὐτῶν τῶν προϊσταμένων καὶ διεπόντων τὰς τύχας τῶν ἐθνῶν. Μᾶλλον ὅτι καλῶς γινώσκουσι τὸ ἐπιζήμιον αὐτῶν δι' ὅλα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν εὐρωπαϊκὴν οἰκογένειαν ἔθνη. Διότι καὶ ἡ τύχη τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἶναι προδιαγεγραμμένη καὶ κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ ἀποφύγῃ τὸν ἀναπόδραστον νόμον τῶν ἀνθρωπίνων. Ἡ ἐξαφάνισίς του ὅμως ὅταν ποτὲ γίνῃ, δὲν θὰ γίνῃ βεβαίως πρὸς ζημίαν τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος.

Εἶναι ἀλήθεια πασιφανὴς ὅτι οἱ ἐκπροσωποῦντες τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν τῆς σήμερον, οἱ καὶ μεταχειριζόμενοι τὴν δύναμιν αὐτοῦ κατὰ τὰ συμφέροντά των, οἱ πολιτισμένοι ἰσχυροὶ τῆς γῆς μόνοι των, διὰ τῶν πράξεών των ἐπισπεύδουσι τὸ τέλος αὐτοῦ. Ὁ πολιτισμός μας εἰς τὰς χώρας αὐτῶν καθίσταται ἐπιβλαβὴς καὶ ἀναγκάζει τινὰ νὰ σκεφθῇ μήπως εἶναι ἱστορικὴ ἀνάγκη νὰ παρέλθῃ πλέον ὅσον τὸ ταχύτερον οὗτος. Εἶναι πανθομολογούμενον ὅτι εἰς πολλὰ σημεῖα αὐτοῦ ἐκδηλοῦται ἡ σῆψις καὶ ἡ γάγγραινα, αἱ ὁποῖαι εἰς τὰ σπλάγχνα του ἐνυπάρχουσι, τρέφονται καὶ αὐξάνουσιν ὁσημέραι. Εἰς τὰ τελευταῖα ὅμως ἰδικά μας γεγονότα, τὰ ἀνατολικά, ἐναργέστερον κατεδείχθη τοῦτο καὶ παρουσιάσθη ζοφερὰ ἡ εἰκὼν τῆς καταπτώσεώς του. Εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπαναλάβῃ τις τὰ τόσον γνωστὰ γεγονότα τῆς Ἀρμενίας καὶ τῆς Κρήτης διὰ νὰ ἀποδείξῃ τοῦτο;

Κείμεθα ἡ λεία ἡμεῖς οἱ ἄτυχεῖς, οἱ ἀπόκληροι ἀνατολικοὶ λαοί. Οἱ ἰσχυροὶ μᾶς προσβλέπουσι λαιμάργως, ἀδηφάγως, ὡς οἱ ἀνθρωποφάγοι τὸ θῦμά των. περιλείχουσι τὰ δάκτυλά των ἀνυπόμονοι, καὶ τονίζουσι περὶ ἡμᾶς ὀργούμενοι ἀγρίως τὴν ἀπαισίαν συναυλίαν τῆς εὐρωπαϊκῆς ὁμοφωνίας των. Ἀλλ' ἡ μέλλουσα σύρραξις των ὅταν θὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν διανομὴν τῆς λείας των καὶ τὰ ἐκ ταύτης κακὰ ἐσονται ἡ τιμωρὸς νέμεσις τῶν ἀδικημάτων των. Καὶ ὁ μέλλων αὐτὸς πόλεμος ὁ τρομερός, ὁ ἐξαφανιστικός, τὸν ὁποῖον φοβοῦνται καὶ τρέμουσι, καὶ πρὸς τὸ ὁποῖον μοιραίως καὶ ἀκατασχέτως φέρονται — παρασκευάζουσιν αὐτοὶ μάλιστα — ὠθούμενοι ὡς ὑπὸ ἀοράτου ὑπερτέρας δυνάμεως, τῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων, θὰ θέσῃ τὸ σάβανον εἰς τὴν τυραννικὴν ἰσχύν των.

Δὲν εἶνε λοιπὸν καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἴσως, ἐκτὸς τόσων ἄλλων, ἀναγκαῖοι οἱ πόλεμοι καὶ σήμερον ἀκόμη;

ΑΓΑΜΙΑ

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Πολυμαθὴς ἄγγλος διαμαρτυρόμενος ἱερεὺς φιλάνθρωπος δ' εἰς ἄκρον, ὁ Μάλθος, ἀναζητῶν τὰς ἀρχὰς τῆς κοινωνικῆς ἀθλιότητος, ἐπίστευσεν ὅτι ἀνεκάλυψεν τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς αἰτίαν, συνισταμένην κατ' αὐτὸν εἰς τὴν σταθερὰν τάσιν ἥτις ἐκδηλοῦται παρ' ἅπασι τοῖς ζῴοις εἰς τὸ αὐξάνειν τὸ εἶδος αὐτῶν πλέον ἢ ὅσον ἐπιτρέπει τῶν ὑπαρχόντων τροφίμων ἡ ποσότης. Ἀναφερόμενος εἰς τὴν φυσικὴν ταύτην τοῦ ἀνθρώπου κλίσιν καὶ θέλων νὰ ὁρίσῃ τὰς ἐξ αὐτῆς συνεπείας ἐν ἀκριβεῖ καὶ ἐναργεῖ γλώσσῃ, ἐτόλμησε νὰ διισχυρισθῇ, ὅτι ὁ πληθυσμὸς τείνει εἰς τὸ νὰ διπλασιάζηται ἀνὰ πᾶσαν εἰκοσιπενταετίαν καὶ νὰ αὐξάνῃ ἀπὸ περιόδου εἰς περίοδον κατὰ πρόοδον γεωμετρικήν, ἐν ᾧ ἐτέρωθεν, καὶ ὑπὸ τοὺς εὐνοϊκωτέρους ἔτι ὅρους τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας, τῆς διατροφῆς τοῦ ἀνθρώπου τὰ μέσα δὲν αὐξάνουσιν εἰμὴ κατὰ πρόοδον ἀριθμητικήν. Ὅθεν, ἐν ᾧ ἐπὶ παραδείγματι, ὁ πληθυσμὸς θὰ ηὔξανεν ἐντὸς δύο αἰώνων ἀπὸ 1 ἑκατομμυρίου εἰς 256, τὰ πρὸς διατροφὴν τούναντίον μέσα ἤθελον αὐξήσῃ μόνον κατὰ 1 πρὸς 9. Ἵνα συγκρατῆται λοιπὸν ὁ πληθυσμὸς ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν πρὸς συντήρησιν μέσων καὶ οὕτως ἀποσοβῶνται πολλὰ ἀπὸ τῆς ἀνθρωπότητος δεινὰ ἐγνωμάτευσεν ὁ Μάλθος τὴν ἐπιβράδυνσιν τῆς συνάψεως γάμου καὶ τὴν διὰ τῆς σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας μετρίαν καὶ ἀνάλογον πρὸς τὰ μέσα τοῦ ζῆν τεκνοποίησιν.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Μάλθου ἐπὶ μακρὸν καὶ δὴ ἐν Ἀγγλίᾳ ὡς ἀναμφιλέκτως ἀληθὴς θεωρηθεῖσα, ἀπεδείχθη ἀνεφάρμοστος ἐν τῇ σημερινῇ καταστάσει τῆς ὑδρογείου, ὑπὸ τὴν τεραστίαν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ ὅτε νέαι μεγάλης γονιμότητος γαῖαι ἐτέθησαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Εὐρώπης, ἐν ᾧ ἐτέ-

ρωθεν τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ κόσμου διατελεῖ ἔτι ἀκαλλιέργητον.

Τῆς θεωρίας τοῦ Μάλθου θιασῶται, κοινωνιστικοί τινες οἰκονομολόγοι δοξάζουσιν ὅτι ἡ πολιτεία, αὐτὴ ἡ ἄλλοτε ὑποθάλπουσα καὶ ἀμείβουσα τὴν πρὸς τὸν γάμον ροπήν, ὀφείλει σήμερον πρὸς πρόληψιν κοινωνικῶν συμφορῶν καὶ καταστροφῶν νὰ παρακωλύσῃ τὴν πρὸς τὰς οἰκονομικὰς αὐτῆς δυνάμεις δυσανάλογον αὐτῆς ἀνάπτυξιν, εἰσὶ δὲ οἱ ἰσχυριζόμενοι ὅτι καθῆκον ἐπιβάλλεται τῇ πολιτείᾳ νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ τὴν τέλεσιν γάμων ἄνευ τῆς βεβαιότητος περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν πρὸς συντήρησιν μέσων.

Τοῦ κύρους τῆς Μαλθείου θεωρίας κλονισθέντος, παρέπεται τὸ ἐπισφαλὲς τῶν ἐπ' αὐτῆς ἐστηριγμένων δοξασιῶν. Αἱ διδασκαλίαι ἄλλως αὐτῶν τυγχάνουσαι πραγματώσεως ἕξουσιν ἀποτέλεσμα σὺν τῷ χρόνῳ ἐπαχθῆ, πολιτικὴν τυραννίδα ἀξιοῦσαν νὰ εἰσδύῃ εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ οἴκου, ὑπὸ τὸ πρόσχημα συμφέροντος δημοσίου τὴν προσωπικὴν παραβιάζουσα καὶ οἰκογενειακὴν ἐλευθερίαν.

Ὁ γάμος ἐστὶ νόμος φυσικός, ἐφ' οὗ ἥ τε κοινωνία καὶ ἡ πολιτεία δὲν δύνανται νὰ ἐνασκήσωσι δικαίωμα αὐθαίρετον καὶ ἀποκλειστικόν, ἐν αἷς περιπτώσεσι δὲν προσβάλλονται ἀνεγνωρισμένα αὐτῶν δίκαια καὶ συμφέροντα· πρέπει ἄρα νὰ ᾖ ἐλεύθερος. Τοῦ θεσμοθέτου ἄλλως ἐπιβάλλοντος διατάξεις περιοριστικὰς ὡς πρὸς τοὺς γάμους τῶν ἀπόρων θὰ προεκαλοῦντο ἄτοπα μείζω. Ἀντὶ τοῦ γάμου, προνομίας ἤδη τῶν εὐπόρων μόνον ἀνακηρυσσομένης, ἤθελον ἀναγκαίως καθιερωθῆ ὁ *ἐλεύθερος ἔρως*, καὶ αἱ διὰ τῆς παλλακείας ἐπιθέσεις κατὰ τῆς ἱερότητος τοῦ γάμου ὑπὸ τὴν κοινωνικὴν ἀνοχήν. Τὰ φυσικὰ τέκνα θέλουσι πολλαπλασιασθῆ, ἐκλίπῃ δὲ μετ' οὐ πολὺ ἡ οἰκογενειακὴ αἰδώς, ἡ σεμνότης, ἡ στοργή, ἡ ἀλληλεγγύη. Ἐπιδεῆ τὰ νόθα πάσης ἀνατροφῆς ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ οἴκου ἀσύλῳ παρεχομένης, δειχθήσονται ἄχρηστα μέλη τοῦ κοινωνικοῦ συνδέσμου, ἴσως δὲ καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἀσφαλεῖς τοῦ ἐγκλήματος ἐργάται.

Ἀποδιοπομπούμενοι ὡς ἀλυσιτελῆ, μάλιστα δὲ καὶ ἐπιβλαβῆ, πάντα αὐθεντικὸν ἐκ μέρους τῆς πολιτείας καταναγκασμόν, φρονοῦμεν ὅτι οἴκοθεν αἱ ἄποροι τάξεις ἐν τῷ ἰδίῳ συμφέροντι ὀφείλουσι, τὰς δυνάμεις καὶ τὰ μέσα αὐτῶν ἀναμετρῶσαι, νὰ λαμβάνωσι τὰ προσήκοντα μέτρα δι' ὧν δυνήσονται σωφρόνως καὶ κατὰ μέτρον τὸν βίον ἄγουσαι νὰ τηρήσωσιν ἐν τάξει καὶ ἀναλογίᾳ τὴν γενέσιον δημιουργικότητα πρὸς τὴν οἰκονομικὴν αὐτῶν ἐπάρκειαν.

Ἡ ἄνευ λόγου ἀποχρῶντος, οἷοι οἱ ἀνωτέρω κατονομασθέντες, ἀδιαφορία πρὸς τὸν γάμον ἢ ἀπέχθεια εἶναι ἀλάνθαστον νοσάνσεως σύμπτωμα διὰ τὴν κοινωνίαν. Ὁ γάμος ἐστὶ τὸ δυναμόμετρον τῆς φυσικῆς, ἠθικῆς καὶ οἰκονομικῆς τῶν λαῶν εὐεξίας. Μόνον οἱ ἀνάπηροι, ἠθικῶς ἀσθενεῖς καὶ οἰκονομικῶς τεταλαιπωρημένοι ἀδιαφοροῦσι καὶ πρέπει νὰ ἀδιαφορῶσι πρὸς αὐτόν. Στατιστικῶς ἀποδείκνυται ἡ ἐτησία τῶν γάμων αὐξομείωσις ἀναλόγως τῇ ἠθικῇ, πολιτικῇ καὶ οἰκονομικῇ τῆς κοινωνίας εὐημερίᾳ.

Οἱ γάμοι μειοῦνται ἐν χρόνοις περιπετειῶν ἠθικῶν, πολιτικῶν ἀναστατώσεων, κρίσεων ἐν γένει δυσμενῶν. Τοῦτο ἐμελετήσαμεν ἡμεῖς αὐτοὶ κατὰ τὴν τελευταίαν ἔκτροπον τὴν ἰδιαιτέρας ἡμῶν πατρίδος περίοδον, ἰδίως ἐν ταῖς πόλεσι, τῆς ὑπαίθρου χώρας διατελούσης εἰς κατάστασιν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν θαλερωτέραν. Πληθύνονται δὲ τἀνάπαλιν γονίμως οἱ γάμοι ἐπὶ κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς εὐεξίας. Τῶν ἠθῶν ἡ ἀγνότης ἐπάγεται τὴν αὔξησιν τῶν γάμων· τοῦτο καταφαίνεται πάντοτε εἰς τὸν βίον τῶν ἀγροτῶν, ἔνθα καὶ μείζων ἡ εὐρωστία τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ ὀργανισμοῦ ἢ ἐν ταῖς πόλεσιν. Οὕτως ἡ ἀγαμία ἐστὶ σημεῖον προφανὲς ἀτυχοῦς τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνίας καταστάσεως, τοιαύτη δὲ πρέπει νὰ χαρακτηρισθῆ ἡ πρὸς αὐτὸν ἀντιπάθεια τῶν πρώτων τοῦ χριστιανισμοῦ αἰώνων πανταχῆ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἐν τῇ περιόδῳ ἐκείνῃ τῆς κοινωνικῆς ἀποσυνθέσεως, τῶν καταστροφῶν, τῶν ἀπογοητεύσεων, ἃς ἐκλήθη νὰ διαλύσῃ τὸ μεγαλουργὸν πνεῦμα τοῦ νέου θρησκεύματος.

Ἡ κίνησίς ἐστιν ἄμεσον τῆς ζωῆς ἐπακολούθημα· ἔκφανσις τῆς εὐρωστίας· τὸ ἀπαγὲς βρέφος, ὁ ἐξηντλημένος γέρων, ὁ ἀνάπηρος, δὲν δύνανται νὰ σταδιοδρομήσωσιν. Ὅ,τι παρατηρεῖται ἐν τῷ φυσικῷ συμβαίνει καὶ ἐν τῷ ἠθικῷ ὀργανισμῷ. Μόνος ὁ νοσῶν φοβεῖται τὴν κίνησιν, τὴν μεταβολήν, μόνος αὐτὸς δὲν ἀντίσχει εἰς τὰς περιπετείας, κύπτων ἐν τέλει ὑπὸ τὸ ἄχθος τῆς ἀδρανείας, τῆς καταπτώσεως, τοῦ θανάτου. Ὁ γάμος ἐν ὥρᾳ καὶ βεβουλευμένως ἀποφασιζόμενος, νομίμως δὲ συντελούμενος εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τῆς φυσικῆς, ἠθικῆς, οἰκονομικῆς τῶν λαῶν ὑγιείας, ἡ δ' ἀγαμία εἶναι τὸ σάλπισμα καταπτώσεως ἐπικειμένης, προκαλοῦν τὸ διαφέρον καὶ τὴν ἀντίληψιν τῆς πολιτείας, τῆς κοινωνίας, τῆς ἐπιστήμης.

Ἀθήνησι μηνὶ Ἰουνίῳ 1898.

ΠΕΤΡΟΣ Δ. ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ (δ. ν.)

ΑΝΔΡΕΑ Α. ΑΒΟΥΡΗ

ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Εὐχαρίστως ἀγγέλλομεν τὴν ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ὅσον οὔπω ἔκδοσιν τῶν διηγημάτων τοῦ εὐφαντάστου διηγηματογράφου ἡμετέρου δὲ συνεργάτου κ. Ἀνδρέα Ἀβούρη. Τὰ διηγήματα ταῦτα γραμμένα εἰς γνησίαν δημοτικὴν γλῶσσαν περιέχουσιν ὅλον τὸ ἄρωμα τῆς ποιήσεως τῆς ἀνθοστεφοῦς πατρίδος του Ζακύνθου, συνδυάζοντα τοῦτο μὲ τὴν δύναμιν ὑγιειοῦς παρατηρητικότητος· μέλλουσιν δὲ νὰ καταστήσωσι γνωστὴν φιλολογικὴν ἐργασίαν εὐσυνείδητον ὅσον καὶ μετριόφρονα ἀληθοῦς καλλιτέχνου.

Σημειοῦμεν αὐτὰ ἐκ πεποιθήσεως εἰς τοὺς φίλους τῶν γραμμάτων.

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται καὶ παρ' ἡμῖν καὶ τιμῶνται ἀντὶ δραχμῆς.

Τὴν ἀντιπροσωπείαν τῆς «Ἀττικῆς Ἴριδος» εὐγενῶς ἀνεδέχθησαν οἱ κάτωθι κύριοι.

Ἐν Χαλκίδι ὁ κ. Δημ. Α. Στεφάνου.
Ἐν Ἄρτῃ οἱ Ἀδελφοὶ Α. Καζαντζῆ.
Ἐν Ἀγχιάλῳ ὁ κ. Γεώργ. Τσακίρης.
Ἐν Βάρνῃ ὁ κ. Ε. Ξανθόπουλος.
Ἐν Γιουργέβῳ ὁ κ. Γεώργ. Φουρναράκης.
Ἐν Βουκουρεστίῳ ὁ κ. Εὐστ. Γ. Γαλάττης.
Ἐν Κωνσταντζᾳ ὁ κ. Νικ. Δημητρακάκης.
Ἐν Βραΐλᾳ ὁ κ. Γεώργ. Κοντούρης.
Ἐν Τούλτσᾳ ὁ κ. Γεώργ. Κοντόπουλος.
Ἐν Σουλιᾷ Νικόλαος Ι. Κυριακίδης.

Τύποις «Νομικῆς» - Ὁδὸς Μιλτιάδου - Λεωχάρους 27